

LIETUVOS (NUO 1930 M. VYTAUTO DIDŽIOJO) UNIVERSITETO TARPTAUTINĖS TEISĖS SPECIALISTŲ PEDAGOGINĖS, MOKSLINĖS VEIKLOS APŽVALGA

Arūnas Bučnys⁸⁴⁵, Milda Bučnytė⁸⁴⁶, Karolis Orlauskas⁸⁴⁷

DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.21.6>

SANTRAUKA

Straipsnyje apžvelgiama Pirmosios Lietuvos Respublikos Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universiteto teisininkų tarptautininkų ord. prof. A. Jaščenkos, doc. dr. D. Krivicko, dr. T. Petkevičiaus mokslinė, pedagoginė, valstybinė veikla, supažindinama su jų biografijomis. Siekiama pateikti tarptautinės teisės mokslo raidos Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m. analizę, kuri leistų pažvelgti į tarptautinės teisės vystymąsi konkrečiomis aplinkybėmis bei atskirų mokslininkų indėlį. Autoriai, nagrinėdami įvairaus pobūdžio literatūros šaltinius, bando įvertinti tarptautinės teisės studijas, mokslo tiriamąjį darbą ir ryšius su užsieniu Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universitete. Analizuojama aptariamo laikotarpio tarptautinės teisės mokslininkų darbų problematika ir jų tyrimų svarba tarptautinės teisės mokslo ir istorijos plėtotei Lietuvoje. Atkreipiamas dėmesys ir į modernių laikų Lietuvos valstybės susikūrimą tarptautinės teisės požiūriu, remiantis Pirmosios Lietuvos Respublikos teisininkų tarptautininkų darbais. Nagrinėjama tema yra gana aktuali, nes ji beveik netyrinėta šiuolaikinių teisininkų darbuose (tai lėmė tokios priežastys, kaip sovietinės okupacijos laikotarpiu suvaržyta tarptautinės teisės mokslo ir mokslotyros raida, neigiamas požiūris į bet kokius nepriklausomos tarpukario Lietuvos laimėjimus. Be to, dabartiniai teisininkai tarptautininkai savo tyrinėjimų objektu pasirenka šiandien mūsų valstybei aktualias temas – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas, integracija į Europos Sąjungą bei NATO ir t.t.) Kita vertus, straipsnyje minimų teisininkų tarptautininkų veikla darė ženklų įtaką lietuviškos tarptautinės teisės mokyklos formavimuisi. Jie prisidėjo ne tik prie šios teisės šakos mokslo plėtojimo Lietuvoje, bet ir prie sėkmingo mūsų valstybės interesų gynimo tarptautinėje arenoje. Todėl

⁸⁴⁵ Autorius yra Lietuvos sveikatos mokslų universiteto gimnazijos direktorius.

⁸⁴⁶ Autorė yra Kauno apygardos teismo pirmininko padėjėja (ryšiams su visuomene ir žiniasklaida).

⁸⁴⁷ Autorius yra Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto studentas.

straipsnyje atskleidžiama ir informacija apie su Lietuva susijusių tarptautinės teisės istoriją, Lietuvos indėlį į tarptautinį teisingumą bei įtaką tarptautinės teisės raidai. Pirmosios Lietuvos Respublikos teisininkų tarptautininkų darbai šiandien yra ne tik įdomus teisinės kultūros palikimas, bet ir, autorių nuomone, reikšmingas teisės mokslotyros ir mokymo objektas. Kartu straipsnio autoriai tikisi ne vien pateikti informaciją nagrinėjama tema, bet ir paskatinti didesnę šiuolaikinių teisės mokslininkų bei studentų susidomėjimą Lietuvos teisės raida aptariamuju laikotarpiu. Autoriai apžvelgia tarptautinės teisės studijų organizavimą, paskaitų tvarkaraščius, studentų parašytus diplominius darbus, kitų valstybių tarptautinės teisės specialistų vizitus ir jų skaitytas paskaitas universitete. Norint geriau suprasti tarptautinės teisės mokslo vietą universitetinėse studijose, daromas ekskursas, supažindinant skaitytojus su tarptautinės teisės studijomis Lietuvoje nuo XVII amžiaus iki 1832 m. Straipsnio pabaigoje autoriai pateikia trumpą Pirmosios Lietuvos Respublikos teisininkų tarptautininkų darbų apžvalgą Lietuvos politinių problemų akivaizdoje. Nagrinėjant temą remtasi įvairiais šaltiniais: teisininkų tarptautininkų darbais, teisės istorijos tyrinėjimais, archyvine medžiaga, įvairaus laikotarpio teisine literatūra, teismų sprendimais, enciklopedijomis, Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universiteto išleistomis apyskaitomis, dokumentais, paskaitų tvarkaraščiais, amžininkų prisiminimais. Straipsnio chronologinės ribos: 1918–1940 m.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Teisininkai tarptautininkai, tarptautinė teisė, Pirmoji Lietuvos Respublika, Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universitetas.

LITERATŪROS APŽVALGA

Daugiausiai dėmesio tarptautinės teisės mokslui ir jo studijoms Lietuvoje 1918–1940 m. skyrė teisės istorijos tyrinėtojai. Prof. M. Biržiška dar 1940 m. išleistame leidinyje „Senasis Vilniaus universitetas 1579–1842 m. Vardų ir raštų atranka“ atkreipė dėmesį į Vyriausioje Lietuvos mokykloje (Vilniaus akademija (1579–1781), Vyriausioji Lietuvos mokykla (1781–1803), o 1803–1832 m. Vilniaus imperatoriškasis universitetas) XVIII a. pab. – XIX a. pr. veikusią Tautų teisės katedrą ir joje dirbusius profesorius J. Strojanovskį, S. Malevskį, I. Oldachovskį. Prof. M. Maksimaitis analizuodamas teisės studijas Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universitete mūsų aptariamuju laikotarpiu, pažymėjo ten dirbusius teisininkus tarptautininkus ord. prof. Aleksandrą Jaščenką, dr. Domą Krivicką ir doc. Tadą Petkevičių.⁸⁴⁸ Doc. dr. J. Machovenko ir prof. habil. dr. M. Maksimaičio studijoje „Vilniaus universiteto teisės fakultetas 1641–2007 m.“ palietė ne tik Lietuvos (Vytauto Didžiojo (toliau – VDU) universitete dirbusius teisininkus tarptautininkus, bet ir fakulteto struktūrą, mokslo personalą, studijas ir studentus.⁸⁴⁹ Apie VDU Teisių fakultetą ir jame dirbusius teisininkus

⁸⁴⁸ M. Maksimaitis. Teisių mokslai. Kn. Vytauto Didžiojo universitetas ir visuomenė 1922–2002. K. 2002. P. 325–343.; M. Maksimaitis. Lietuvos universiteto teisių fakultetas: susikūrimas, ieškojimai ir atradimai. Teisė. 2001. Nr. 39. P. 69–85; V. Andriulis, M. Maksimaitis ir kt. Lietuvos teisės istorija. V. 2002. P. 435–448.

⁸⁴⁹ J. Machovenko, M. Maksimaitis. Vilniaus universiteto teisės fakultetas 1641–2007 m. Vilniaus universiteto leidykla. 2008. P. 131–169.

tarptautininkus prisiminimais dalijasi po II-ojo pasaulinio karo (toliau – II PK) į užsienį emigravę universiteto dėstytojai (tarp jų ir minėtas dr. D. Krivickas) ir studentai.⁸⁵⁰ Nagrinėjamo laikotarpio tarptautinės teisės mokslininkų, žymiausių Lietuvos teisininkų tarptautininkų moksliniai tyrinėjimai, publikacijos, praktinė veikla, prisidedant ne tik prie šios teisės šakos mokslo plėtojimo, bet ir prie sėkmingo mūsų valstybės interesų gynimo tarptautinėje arenoje nagrinėti VU dr. V. Milašiūtės ir A. Bučnio parengtame pranešime – straipsnyje „The Lithuanian Tradition of International Law Scholarship“, kuris 2008 m. buvo išspausdintas leidinyje „Baltic Yearbook of International Law“.⁸⁵¹ Prof. D. Žalimas ir prof. J. Žilinskas straipsnyje „Public International Law and Lithuania (1990–2011)“ taip pat apžvelgė tarptautinės teisės mokslo raidą Lietuvoje 1918–1940 m.⁸⁵²

Moksliniuose darbuose ir mokslo populiarinimo straipsniuose teisininkus tarptautininkus yra minėję ir kiti autoriai, tačiau tai daugiau tik informacinio pobūdžio žinios.⁸⁵³

Turime pažymėti, kad nagrinėjama tema buvo paliesta vienos iš šio straipsnio autorės M. Bučnytės 2010 m. Mykolo Romerio universitete Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedroje apgintame magistro baigiamajame darbe „Tarptautinės teisės mokslo raida Lietuvos Respublikoje 1918 – 1940 metais“⁸⁵⁴

Taigi matome, kad nagrinėjama tema mokslinėje literatūroje yra beveik nepaliesta. Kartu straipsnio autoriai nepretenduoja išsamiai išnagrinėti visą klausimą – tam paprasčiausiai neužtektų laiko, o be to, norint išsemti minėtą temą, būtina dar nemažai padirbėti su archyvine medžiaga, paanalizuoti dokumentus, susipažinti su po II PK užsienyje išleistu nagrinėjamų teisininkų tarptautininkų palikimu.

TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJŲ LIETUVOJE APŽVALGA NUO XVII A. IKI 1832 M.

Iš laiko retrospektyvos nagrinėdami bet kurią teisės mokslo problemą Lietuvoje, visada ją siejame su universitetu. Pirmosios žinios apie teisės studijas Vilniaus universitete (Vilniaus akademijoje) siejamos su 1641 m., kai Teisės fakulteto fundatorius LDK pakancleris Karolis Sapiega paskyrė universitetui Počiajevičių dvarą (Oršos pavietas) su 16 kaimų. Per metus iš dvaro surinkta 30 tūkst. auksinų buvo skirta Teisės fakultetui, kuris vadinosi Schola Sapeichana⁸⁵⁵. 1781 m. Vilniaus akademiją reorganizavus į LDK Vyriausiąją Lietuvos mokyklą, joje įsteigta moralinių mokslų kolegija (t. y., Humanitarinių mokslų fakultetas). Tarptautinės teisės studijos Vyriausioje Lietuvos mokykloje siejamos su teologu, teisininku, Vilniaus vyskupu Jeronimu Stroinovskiu, kuris 1783 m. Krokuvoje įgijo teologijos ir teisės doktoratus.

⁸⁵⁰ Lietuvos universitetas 1579–1803–1922. Čikaga. 1972. P. 557–565.

⁸⁵¹ Baltic Yearbook of International Law. Volume 7. 2008.

⁸⁵² Baltic Yearbook of International Law. Volume 11. 2011.

⁸⁵³ S. Vansevičius. Teisės fakulteto istorija. V. 1977.; P. Kūris. Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimas ir tarptautinė teisė. Teisės problemos. 1998. Nr. 1. P. 13; A. Rukša. Lietuvos universitetų istorija. Čikaga. 1972.; L. Gylienė. Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis. K. 1993. P. 24 ir kt.

⁸⁵⁴ M. Bučnytė. Tarptautinės teisės mokslo raida Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais. Magistro baigiamasis darbas. 2010.

⁸⁵⁵ Vilniaus universiteto istorija 1579–1994. V. 1994.

Šioje mokykloje prof. J. Stroinovskis skaitė prigimtinės ir tautų teisės kursą. Turime pažymėti, kad 1785 m. jis parašė vadovėlį „Prigimtinės, politinės teisės, politinės ekonomijos ir tautų teisės mokslas“ („Nauka prava przyrodzonego, polytycznego, ekonomiki politycznej i prava narodow“), kuris susilaukė net 7 laidų ir buvo išverstas į rusų kalbą. Nagrinėdamas tarptautinę teisę, aiškiai veikiamas tuo metu tarptautinės teisės moksle vyraujančių prigimtinės teisės šalininkų pažiūrų, prof. J. Stroinovskis pasisakė už kiekvienos tautos savarankiškumą ir nepriklausomybę. „Kiekviena tauta turi teisę, kad turtų nelieštų, gintis nuo užpuolikų, prireikus susitarti su kita tauta dėl pagalbos ir tarpusavio naudos“.⁸⁵⁶ Manydamas, kad taika tarp tautų yra prigimtinė būseną, jis skyrė teisėtus nuo neteisėtų karų, o tautą, kuri pradeda karą prieš kitą tautą, laikė priešū sau pačiai. J. Stroinovskis buvo prieš neteisę tautos atžvilgiu, kai jai ką nors primeta kitos, stipresnės tautos; smerkė kišimąsi į kitos tautos vidaus reikalus ir įstatymų leidybą. Jis pasisakė prieš sutarčių laužymą ir jų nevykdymą. Tokios profesoriaus pažiūros buvo neatsitiktinės, nes tuo metu Abiejų Tautų Respublika (Żečpospolita) buvo atsidūrusi politinėje krizėje ir kaimyninės valstybės buvo pasiruošusios ją galutinai pasidalinti. Minėtą kursą, remdamasis profesoriaus vadovėliu, vėlesniais laikais dėstė Simonas Malevskis, o 1817–1819 m. jį pavadavo Motiejus Stankevičius. Anot M. Biržiškos, Tautų teisės katedra nyko, jos nebeišgelbėjo ir iš studijų užsienyje grįžęs mėgstamiausias Aloyzo Liudviko Kapelio (lot. Alosius Ludovicus Cappelli) mokinys Ignas Oldachovskis, po kurio mirties 1821 m. Tautų teisės katedra visiškai nustojo gyvuoti.⁸⁵⁷ 1832 m. carinė Rusija uždarė Vilniaus universitetą kaip pagrindinį tautinės, politinės minties ir pasipriešinimo okupacijai židinį. Teisininkų rengimas Lietuvoje nutrūko. Straipsnio autoriai daro išvadą, kad tarptautinės teisės studijos Vilniaus universitete buvo pagrįstos prigimtinės teisės teorija, kurios svarbiausi principai susiformavo ne iš kokio nors valingo žmogaus pasirinkimo ar sprendimo, bet iš teisingumo principų. Natūralu, kad tuo metu tarptautinėje teisėje besiformuojančios pozityvizmo šaknys tuometinių Lietuvos mokslininkų dar nebuvo pasiekusios.

XIX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais sustiprėjęs nacionalinio išsivadavimo judėjimas neatsiejamas su iš valstiečių luomo kilusia inteligentija. Kadangi Lietuvoje nebuvo aukštosios mokyklos, jaunimas studijas pasirinkdavo Rusijos, Lenkijos, Vokietijos, Prancūzijos universitetuose. Jaunuoliai iš Lietuvos, pasirinkę teisės studijas, susipažindavo su to meto kitų valstybių teisės mokyklomis, perimdavo ten vyravusias mokslo teorijas, daugiausiai Rusijos gubernijose dirbo praktinį teisininkų darbą.

TARPTAUTINĖS TEISĖS DĖSTYTOJAI LIETUVOS (VYTAUTO DIDŽIOJO) UNIVERSITETE

Pasibaigus Pirmajam Pasauliniam karui ir Lietuvai pradėjus nepriklausomybės atstatymo darbus, iš karto išryškėjo teisininkų trūkumas. Geriausiai situaciją apibūdina žymiausio Pirmosios Lietuvos Respublikos teisininko prof. M. Romerio žodžiai: „Neturėjome nei valstybės, nei bendrosios mokyklos, nei profesinių mokslininkų, nei mokslo priemonių ir mokslo literatūros, nei patalpų, nei mecenatų ir turtingos visuomenės. Visa tai turėjome kurti iš naujo ir beveik vienu metu, staiga, vulkaniškai, turtingi tikrai pasiryžimu ir entuziazmu bei savo

⁸⁵⁶ Ten pat.

⁸⁵⁷ M. Biržiška. Senasis Vilniaus universitetas 1579–1842 m. Vardų ir raštų atranka. V. 1940 P. 52–53.

žmoniškos medžiagos jėga“.⁸⁵⁸ M. Maksimaičio duomenimis, pirmasis Lietuvos teisingumo ministras P. Leonas savo žinioje teturėjo tik 20 lietuvių teisininkų, kita tiek Lietuvoje gyvenusiu kitų tautybių šios specialybės atstovų, kurie dažniausiai nemokėjo lietuviškai kalbėti, juo labiau rašyti.⁸⁵⁹ Vienas pirmųjų atkurtos Valstybės Tarybos priimtų įstatymų buvo 1918 m. gruodžio 5 d. priimtas Vilniaus universiteto statutas, kuriame Teisių skyriuje buvo numatyta Tautų teisės katedra. Tačiau Vilnių okupavus bolševikams, o vėliau – lenkams, Vilniaus universitetas nepradėjo veikti. Vykstant aršioms nepriklausomybės kovoms teisininkų ruošimas nusikėlė į 1920 m., kai Kaune buvo įkurti Aukštieji Kursai. Suorganizuoto Teisių skyriaus mokslo programoje 1921 m. pavasario semestre buvo numatytas dėstyti tarpvalstybinės teisės kursas, kurį skaitė teisės istorikas Augustinas Janulaitis.⁸⁶⁰ 1922 m. vasario 16 d. įkūrus universitetą Kaune, o vėliau priėmus Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universiteto (toliau – Universitetas) statutą, iš Teisių fakulteto katedrų buvo nurodyta Tarptautinės teisės katedra, kuri vėlesniuose Universiteto priimtuose teisės aktuose išliko iki 1940 m. Sovietų Sąjungos okupacijos.

Šaltiniuose teigiama, kad besikuriančiame Universitete trūko kompetentingų tarptautinės teisės specialistų. Dauguma fakulteto dėstytojų buvo baigę studijas carinės Rusijos universitetuose ir jų specializacija daugiausiai buvo baudžiamoji, civilinė ir valstybinė teisė. Tokį kompetentingų kadrų trūkumą turėjo užpildyti kviestiniai profesorai. 1924 m. dėstyti tarptautinę teisę į Universitetą buvo pakviestas rusų prof. Aleksandras Jaščenka. Jis 1900 m. baigė Maskvos universitetą, o 1913 m. Maskvos universiteto Teisės fakultete jam pripažintas daktaro laipsnis (1907–1908 m. A. Jaščenka buvo Maskvos universiteto docentas, nuo 1909 m. – profesorius. 1909–1912 m. Tartu universitete, 1913–1917 m. Sankt Peterburgo universitete ir 1917–1918 m. Permės universitete ėjo ord. prof. pareigas). Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje rašoma, kad A. Jaščenka „bendradarbiavo su liberalių pažiūrų leidiniais *Narodopravstvo, Russkie vedomosti, Vek.*“ Jis taip pat „rengė veikalą Rusų filosofijos ir religijos bibliografija nuo rašto atsiradimo iki mūsų dienų (Russkaja bibliografija po filosofii i religii s načala pismennosti i do našych dnei)“, kurio „fragmentų išspausdinta leidinyje Imperatoriškojo Jurjevo (Tartu) universiteto moksliniai užrašai (Učionye zapiski Imperatorskogo Jur’jevskogo universiteta).“ 1919 m. A. Jaščenka buvo paskirtas pirmosios sovietų delegacijos, vykusios į Berlyną, tarptautinės teisės ekspertu. Vis dėlto nesutikdamas su bolševikų pozicija, jis atsisakė grįžti į Sovietų Rusiją ir pasiliko Berlyne. Ten A. Jaščenka susipažino su teisininku V. Stankevičiumi ir įsitraukė į jo vadovaujamą grupę „Taika ir darbas“.⁸⁶¹ Apie A. Jaščenką užsimena ir Grigorij Starodubcev, 1984 m. Maskvos Lomonosovo universitete apgynęs daktaro disertaciją „Vklad russkih učenih vtoroi poloviny XIX-načala XX v. v progresivnoe razvitie nauki mezhdunarodnogo prava“. Plačiau analizuodamas to laikotarpio rusų teisininkų tarptautininkų veiklą, jis pažymėjo, kad 1905 m. sausio mėnesį pasirodžiusiame 342 žymiausių mokslininkų pasirašytame pareiškimе „Zapiski o nuždah prosveščenie“ buvo konstatuojamas neatidėliotinas Rusijos politinės santvarkos pasikeitimo būtinumas. Be teisininkų tarptautininkų V. Geseno, V. Grabar, B. Noldes ir kitų, sutinkama ir A. Jaščenkos

⁸⁵⁸ VDU žinios. 1937. Nr. 1–5. P. 4.

⁸⁵⁹ M. Maksimaitis. Lietuvos universiteto teisių fakultetas: susikūrimas, ieškojimai ir atradimai. Teisė. 2001. Nr. 39. P. 70.

⁸⁶⁰ Lietuvos universiteto veikimo apyskaita. 1922.02.16–1924.06.15. K. 1925. P. 101.

⁸⁶¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija. V. 2001. T. 8.

pavardė.⁸⁶² Natūraliai kyla klausimas, kodėl nepraėjus nei 10 metų A. Jaščenka apgina disertaciją Maskvos universitete? Tikėti tuo, kad caro valdžia pareiškimą užmiršo, būtų per daug naivu. Manome, kad carinės valdžios palankumą jis užsitarnavo išleisdamas valdžios politiką, ypač Suomijos klausimu, pateisinančią studiją „Teorija federalizma“ (1912). Savo veikale jis įrodinėjo, kad Rusijos valdžia su suomiais elgiasi teisėtai, pasisakė prieš tautinę decentralizaciją, neigė Rusijos federalizmą, autonomiją ir pan. Tokiu būdu iš monarchizmo priešininko jis tapo šios politikos gynėju. A. Jaščenkos asmuo Universitete buvo priimtas nevienareikšmiškai. Tam pasipriešino kai kurie fakulteto profesoriai.⁸⁶³ Straipsnio autoriai mano, jog buvo saugomasi, kad per Lietuvoje dirbančius rusus emigrantus nebūtų daroma įtaka krašto politiniam gyvenimui. Tolesnė įvykių raida parodė, kad A. Jaščenka, 1924 m. pradėjęs rusų kalba dėstyti tarptautinę teisę, į krašto politinį gyvenimą nesikišo, o iš esmės atsidėjo pedagoginei ir mokslinei veiklai. Ord. prof. A. Jaščenka ne tik parengė dėstomų dalykų programas, parašė ne vieną straipsnį tuo metu populiariuose leidiniuose, bet ir 1931 m. išleido solidų tarptautinės teisės kursą: „Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: konstitucinė tarptautinė teisė“.⁸⁶⁴ 1934 m. birželio 10 d. A. Jaščenka mirė Berlyne.

Po ord. prof. A. Jaščenkos mirties tarptautinės teisės kursą pradėjo dėstyti Lietuvos universiteto absolventas Domas Krivickas (baigė Universitetą 1929 m.) Kaip jaunas ir perspektyvus teisininkas jis 1930 m. lapkričio 1 d. fakulteto paskirtas Lietuvos teisės istorijos katedros jaunesniuoju asistentu ir komandiruotas į užsienį specializuotis.⁸⁶⁵ Savo žinias D. Krivickas gilino Kaeno, Kelno, Berlyno universitetuose ir Tarptautinės teisės akademijoje Hagoje. Įvairiose teisės mokyklose įgytos žinios buvo pagrindas D. Krivickui 1932 m. gegužės 30 d. Vytauto Didžiojo universitete apginti daktaro disertaciją „Nuolatinis tarptautinio teisingumo tribunolas“ ir tais pačiais metais įgyti daktaro laipsnį.⁸⁶⁶ Tarptautinės teisės kursą kaip docentas, o vėliau e. ord. prof. D. Krivickas Universitete (1940–1944 m. – Vilniaus universitete) dėstė 1934–1944 m., Klaipėdos Statutą 1932–1939 m., teisės enciklopediją 1933–1944 m. Be to, tarptautinę teisę jis dėstė ir Karininkų aukštesniuosiuose kursuose. D. Krivickas neapsiribojo vien pedagogine veikla – kaip Užsienio reikalų ministerijos juriskonsultas (1934–1940 m.) dalyvavo šiose tarptautinėse bylose: Panevėžio–Saldutiškio geležinkelio tarp Lietuvos ir Estijos Hagos tribunole, Telšių–Kretingos geležinkelių statybos tarp Lietuvos ir Danijos Hagos konsiliacijos komisijoje ir dėl Lietuvos pilietybės atėmimo kai kuriems asmenims tarp Lietuvos ir Vokietijos arbitražo teisme Berne, o taip pat politinėse konferencijose: derybose su Lenkija Augustave (1938 m.), dėl Klaipėdos krašto perleidimo Vokietijai Berlyne (1939 m.), dėl tarpusavio pagalbos pakto sudarymo su SSRS Maskvoje (1939 m.). D. Krivickas buvo ir teisininkų kongreso Paryžiuje (1938 m.) bei Administracinės teisės instituto sesijos Varšuvoje (1939 m.) dalyvis. 1941–1944 m. buvo Vilniaus universiteto prorektorius. 1944 m. į Lietuvą grįžus Raudonajai Armijai, emigravo į Vokietiją. 1946 m. Pabaltijo universitete Hagarbe dėstė tarptautinės teisės kursą. 1950 m. išvyko gyventi į JAV. Ilgą laiką (1951–1974 m.) dirbo JAV Kongreso bibliotekos teisės vyriausiuoju specialistu ir Lituanistikos instituto Teisės ir sociologijos skyriaus vedėju. 1982–1985 m. užėmė Vyriausiojo Lietuvos išsilaisvinimo

⁸⁶² Autoreferatas. P. 10

⁸⁶³ A. Janulaitis. Apie p. Jaščenkos kandidatūrą į Lietuvos univ. profesorius. Lietuvos žinios. 1924. Nr. 239.

⁸⁶⁴ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 723

⁸⁶⁵ Vytauto Didžiojo universitetas. 1930–1931 mokslo metais. K. 1931. P. 61.

⁸⁶⁶ Vytauto Didžiojo universiteto penkių veikimo metų apyskaita. K. 1933. P. 221

komiteto pirmininko pavaduotojo pareigas. Leidybinės veiklos D. Krivickas nenutraukė ir užsienyje – pasirodė jo tarptautinei teisei skirtų straipsnių specialioje periodikoje („Teisė“, „Baltic Review“, „Federal Bar News“ ir kt.). 1993 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžiumi. Mirė 1999 m. gegužės 17 d. Vašingtone.⁸⁶⁷

Kitas Teisės fakulteto teisininkas tarptautininkas – Tadas Petkevičius. Pradėjo gamtos, vėliau teisės studijas Maskvos universitete (1911–1916 m.), tačiau jų nebaigė. Dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje, 1917 m. buvo vienas Demokratinės tautos laisvės santaros kūrėjų. 1918 m. grįžo į Lietuvą. 1918–1921 m. ėjo Ministrų kabineto reikalų vedėjo pareigas. 1927 m. išlaikė valstybinius egzaminus ir įgijo teisės specialybę Universitete Teisių fakultete. Tais pačiais metais paliktas dirbti asistentu, nuo 1928 m. ėjo docento pareigas, o nuo 1930 m. – docento prekybinei teisei. Be to, ilgą laiką vedė tarptautinės teisės seminarus. 1941–1944 m., perkėlus universitetą į Vilnių, ėjo ord. prof. pareigas ir dėstė tarptautinę privatinę teisę. Nuo 1942 m. profesorius. 1944 m. grįžo į Kauną ir iki 1945 m. dirbo Kauno universiteto bibliotekos moksliniu sekretoriumi. Be akademinio darbo, T. Petkevičius užėmė atsakingas pareigas valstybės tarnyboje (1931–1940 m. (su pertraukomis): XII ministrų kabineto reikalų vedėjas (Londono pasiuntinybės patarėjas, užsienio reikalų ministerijos juriskonsultas, o nuo 1928 m. konsultantas, Žemės banko juriskonsultas, Klaipėdos komisijos prie ministrų kabineto narys (1934–1939). Kaip Užsienio reikalų ministerijos konsultantas, T. Petkevičius dalyvavo beveik visose svarbesnėse bylose, spęstose tarptautinėse instancijose. Žymiausią barą jo teisinėje veikloje sudaro jo nuomonės atskirais klausimais: Kaišiadorių – Lentvario geležinkelio byloje su Lenkija (Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunalas (kartais vadinamas Hagos teismu, (toliau – NTTTT), 1932 m.), Panevėžio – Saldutiškio geležinkelio tarp Lietuvos ir Estijos (NTTT), dėl mokėjimų už tiltus su Danija, Klaipėdos statuto aiškinimo byloje su Klaipėdos konvencijos signatarais. Jis nusipelnė tuo, kad beveik visas minėtas bylas Lietuva laimėjo. T. Petkevičius buvo ir aktyvus Lietuvos pasipriešinimo nacių ir sovietų okupaciniams režimams dalyvis. 1942–1944 m. jis dalyvavo Vyriausiojo lietuvių komiteto ir Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto veikloje. 1945 m. spalio mėn. T. Petkevičius buvo suimtas NKVD, apkaltintas kartu su kitais rengęs „Memorandumą“ apie neteisėtą Lietuvos prijungimą prie SSRS. 1946 m. kovą nuteistas 8 m. kalėti ir 5 m. tremties. Kalėjo Kyštymo lageryje Čeliabinsko srityje iki 1953 m. spalio mėn. Grįžęs į Lietuvą, dirbo M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune (1955–1959 m.). 1956 m. lapkritį vėl buvo suimtas, tačiau bylos sudaryti nepavyko, ir T. Petkevičius buvo paleistas. Atleistas iš darbo 1959 m., vertė grožinės literatūros kūrinius iš anglų ir italų kalbų. T. Petkevičiui už žydų gelbėjimą II PK metu 2001 m. buvo suteiktas Pasaulio tautų teisuolio vardas.⁸⁶⁸

Nagrinėtoje literatūroje užsimenama, kad, universitetui persikėlus į Vilnių, 1941–1944 m. tarptautinę teisę dėstė asistentas A. Šimkus, tačiau tikslesnių duomenų straipsnio autoriai neturi.⁸⁶⁹

Be pedagoginio darbo, kuris neretai dar buvo derinamas su valstybės tarnyba, teisininkai tarptautininkai savo pažiūras dėstė išleistuose paskaitų kursuose, monografijose, žurnaluose, laikraščiuose, Universiteto Teisės fakulteto leidžiamuose „Teisės fakulteto darbuose“.

⁸⁶⁷ V. Andriulis. Visuotinė lietuvių enciklopedija. V. 2001. T. 11.

⁸⁶⁸ D. Juodis. Visuotinė lietuvių enciklopedija. V. 2001. T. 18.

⁸⁶⁹ Lietuvos universitetas 1579–1803–1922. Čikaga. 1972. P. 562.

TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJS LIETUVOS (VYTAUTO DIDŽIOJO) UNIVERSITETE

Autorių ištirtuose šaltiniuose matyti, kad 1922–1940 m. teisininkai tarptautininkai skaitė tarptautinės teisės, privatinės tarptautinės teisės, ekonominės tarptautinės teisės, Klaipėdos statuto kursus ir vedė minėtų dalykų seminarus.⁸⁷⁰ Tarptautinės teisės studijos Universitete buvo studijuojamos VII–VIII semestruose, t. y. paskutiniuose teisės studijų kursuose. Pateiksime keletą pavyzdžių. 1925 m. pavasario semestro paskaitų apžvalgoje⁸⁷¹ nurodoma, kad tarptautinę teisę VIII semestro (ketvirto kurso) studentams e. ord. prof. Aleksandras Jaščenka dėstė keturias valandas per savaitę – dvi dienas po dvi valandas Teisingumo ministerijoje. 1926 m. rudens semestro programoje⁸⁷² papildomai įtraukta Klaipėdos teisė, kurią ketvirto kurso studentams skaitė du dėstytojai: ord. prof. Elemeris Baloga dvi valandas antradieniais ryte ir ord. prof. Augustinas Janulaitis dvi valandas trečiadieniais vakare. Tais metais e. ord. prof. A. Jaščenkos dėstomas kursas išskirstytas į tarpvalstybinę teisę (4 val. per savaitę, dėstytas ne vien Teisių, bet ir Ekonomikos skyriaus studentams) ir privatinę tarpvalstybinę teisę (2 val. šeštadieniais Teisių skyriaus studentams). Be to, Teisių skyriaus studentams įvestas privalomas tarpvalstybinės teisės seminaras (1 val. per savaitę). 1930 m. Universiteto leidinyje randame duomenų apie dvi Teisių fakultete įsteigtas katedras: Tarptautinės teisės katedra (vadovauja e. ord. prof. A. Jaščenka) ir Prekybinės teisės katedra (vad. doc. Tadas Petkevičius).⁸⁷³ 1934 m. rugsėjo 2 d. Teisių fakulteto taryba nusprendė tarptautinės teisės dėstymą sujungti teisininkams kartu su ekonomistais ir įvesti tarptautinės teisės pratybas (dėst. doc. T. Petkevičius).⁸⁷⁴ Nuo 1934 m. rudens semestro tarptautinės teisės kursą vedė e. doc. p. D. Krivickas (4 val. per savaitę). Jis taip pat šeštadieniais skaitė teisių skyriaus studentams paskaitą apie Klaipėdos statutą (1 val. per savaitę). Doc. T. Petkevičius dėstė prekybinę teisę trečio kurso Teisių skyriaus studentams bei ketvirto kurso ekonomijos skyriaus studentams (tuo pačiu laiku, 4 val. per savaitę). Teisių skyriaus ketvirtakursiai taip pat privalejo lankyti doc. T. Petkevičiaus vedamas prekybinės teisės pratybas (1 val. per savaitę).⁸⁷⁵ 1935 m. pavasario semestro mokslų planuose randame įrašą apie trečiame ir ketvirtame kurse dėstomą Klaipėdos krašto statutą (1 val. per savaitę, dėst. e. doc. p. D. Krivickas). Beje, tų metų tvarkaraštyje pažymėta, kad e. doc. p. D. Krivickas dar dėstė ir pirmo kurso studentams vadinamąjį teisės enciklopedijos kursą (2 val. per savaitę) bei teisės enciklopedijos pratybas (1 val. per savaitę).⁸⁷⁶ Be didesnių pasikeitimų tokia teisės studijų programa išliko iki 1939 m.⁸⁷⁷ Dėmesį atkreipia ir fakulteto egzaminų tvarkaraščiuose nurodyta užsirašymo į egzaminus tvarka, kuri kiek kitokia nei dabar. Nors e. doc. p. D. Krivicko teisės enciklopedijos, Klaipėdos krašto statuto ir tarptautinės teisės paskaitų studentams į egzaminus specialiai užsirašyti nereikėjo – pakako atvykti foto vitrinoje paskelbtu laiku – į doc. T. Petkevičiaus

⁸⁷⁰ Lietuvos universitetas. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita. K. 1927. P. 214.

⁸⁷¹ Lietuvos universitetas. 1925 metų pavasario semestro paskaitų apžvalga. K. 1925. P. 20.

⁸⁷² Lietuvos universitetas. 1926 metų rudens semestro paskaitų apžvalga. K. 1926. P. 18.

⁸⁷³ Vytauto Didžiojo universitetas. 1930–1931 mokslo metais. K. 1931. P. 60–61.

⁸⁷⁴ V. D. U. Kalendorius. 1935 m. pavasario semestras. K. 1935. P. 201.

⁸⁷⁵ V. D. U. Kalendorius. 1934 m. rudens semestras. K. 1934. P. 88–99.

⁸⁷⁶ V. D. U. Kalendorius. 1935 m. pavasario semestras. K. 1935. P. 89.

⁸⁷⁷ V. D. U. Kalendorius. 1936 m. pavasario semestras. K. 1936. P. 64–71.; VDU Kalendorius. 1939 m. rudens semestras. K. 1939. P. 43–50.

dėstomos prekybinės teisės egzaminą studentai privalėjo atskirai užsirašyti penktadieniais, 16–17 val. paskambinę tvarkaraštyje nurodytu telefonu.⁸⁷⁸

Straipsnio autoriai, susipažinę su archyvuose sukaupta medžiaga, pastebi, kad tarptautinės teisės katedros dėstytojai vadovavo studentų diplominiams darbams, kurie apėmė aktualesias kraštui ir pasauliui tarptautinės teisės temas. Galime paminėti V. Šarausko 1926 m. diplominį darbą „Lietuvos valstybės tarptautinės sutartys 1920 – 1926 m.“, O. Finkelšteino darbą „Tarptautinė privatinė teisė Lietuvoje“, K. Karecko „Mažumų teisės ir Tautų Sąjunga“, J. Gauryliaus „Baltijos santarvė“, L. Lapinsko „Balkanų santarvė“, I. Kaco „Taiknamoji procedūra Tautų Sąjungoje“, J. Dainausko „Tarptautinė policija“, Ch. Levinsino „Nusiginklavimo problemos“, J. Zovės „Jūrų teisė Lietuvoje“, A. Andrašiūno „Tarptautinis valstybių ir vyriausybės pripažinimas“.⁸⁷⁹

Norime atkreipti dėmesį, kad per du veiklos dešimtmečius Universitete lankėsi keletas užsienio universitetų profesorių ir skaitė paskaitas įvairiais tarptautinės teisės klausimais. Galime pažymėti Paryžiaus universiteto teisės profesorius: F. Oliver – Martin, E. L. Le Fur, žinomą Lietuvos teisių gynėją ir advokatą Hagos tribunole, Berno arbitražo teisme ir konsiliacijos komisijoje Hagoje Andre N. Mandelstam'ą (Rusijos teisininkas tarptautininkas ir diplomatas, po Spalio perversmo apsigyvenęs Paryžiuje). 1935 m. vasario 20 d. Strasbūro universiteto teisės fakulteto profesorius Redslohas „perskaitė akademinės visuomenės labai įvertintą paskaitą apie tarptautinio saugumo politiką“.⁸⁸⁰

Reikia pažymėti, kad Universiteto akademinė visuomenė paskaitas tarptautinės teisės klausimais skaitė teisininkas ir diplomatas Ladas Natkevičius.⁸⁸¹ Savo tarnystę Lietuvai pradėjęs kaip karininkas, 1923 m. iš kariuomenės išėjo į atsargą ir išvyko teisės mokslų studijuoti į Paryžių, kur 1930 m. Paryžiaus universitete apgynė disertaciją „Aspect politique et juridique du differend Polono – Lithuanien“.⁸⁸² Įvairiose pareigose atstovavo Lietuvai diplomatinėje tarnyboje. Jis buvo 1931 m. Kaune įsteigtos Tarptautinės Teisės Mokslų Draugijos (toliau – Draugija) steigėjas ir generalinis sekretorius. Draugija (jos steigėjai: A. Jaščenka, J. Robinzonas, S. Bačkis ir kt.) siekė, kad Lietuvoje plėtotųsi tarptautinės teisės mokslas, būrė tarptautinės teisės specialistus, skatino jaunimą domėtis tarptautine teise. 1933 m. Draugija išleido vienintelį savo darbų sąsiuvinį „Tarptautinės Teisės Mokslų Draugijos surengtos paskaitos“.⁸⁸³ Šios paskaitos buvo skaitomos Universitete. L. Natkevičius skaitė paskaitą „Lietuvių lenkų administracijos linija tarptautinės teisės atžvilgiu“, A. Jaščenka – „Tautų Sąjunga ir tarptautinės organizacijos pagrindinis uždavinys“, J. Robinzonas – „Asmeninis

⁸⁷⁸ VDU Kalendorius. 1939 m. pavasario semestras. K. 1939. P. 74.

⁸⁷⁹ V. Šarauskas. Lietuvos valstybės tarptautinės sutartys 1920 – 1926 m. LCVA. 1926. F. 154–13; O. Finkelštein. Tarptautinė privatinė teisė Lietuvoje. LCVA. 1926. F. 72–494; K. Kareckas. Mažumų teisės ir Tautų Sąjunga. LCVA. 1929. F. 54–11; J. Gaurylius. Baltijos santarvė. LCVA. 1936. F. 12–1108; L. Lapinskas. Balkanų santarvė. LCVA. 1926. F. 12–116; I. Kacas. Taiknamoji procedūra Tautų Sąjungoje. LCVA. 1933. F. 12–1113; J. Dainauskas. Tarptautinė policija. LCVA. 1933. F. 12–1119; Ch. Levinsinas. Nusiginklavimo problemos. LCVA. 1935. F. 12–1118; J. Zovė. Jūrų teisė. LCVA. 1936. F. 12–1130; A. Andrašiūnas. Tarptautinis valstybių ir vyriausybės pripažinimas. LCVA. 1936. F. 12–1105.

⁸⁸⁰ Vytauto Didžiojo universiteto žinios. K. 1937. P. 68.

⁸⁸¹ L. Natkevičius. Agresijos sąvokos evoliucija ir jos reikšmė šių dienų tarptautinei pozityvinei teisei. K. 1934. P. 24.

⁸⁸² L. Natkevičius. Aspect politique et juridique du differend Polono – Lithuanien. K. 1930. P. 355.

⁸⁸³ Tarptautinės Teisės Mokslų Draugijos surengtos paskaitos. I sąsiuvinis. K. 1933. P. 135.

įstatymas tarptautiniuose santykiuose Lietuvoje“. L. Natkevičius, J. Robinzonas Draugijos surengtas paskaitas skaitė ir 1934 m., tačiau jų turinys yra nežinomas.

Nėra duomenų ir apie tai, kad Universiteto teisininkai tarptautininkai būtų skaitę paskaitas kitų šalių universitetuose, tačiau 1936 m. Paryžiaus universitete Lietuvos tarptautinės teisės klausimais paskaitas skaitė Universiteto rektorius, teisės profesorius M. Romeris. Tai buvo ir yra vienas žinomiausių ir originaliausių Lietuvos teisės mokslininkų, kuris yra laikomas Lietuvos konstitucinės teisės mokyklos kūrėju, metodologiškai nušvietęs Lietuvos konstitucinės teisės evoliuciją ir išryškinęs jos pagrindus. Be to, M. Romeris 1932 m. NTTTT Klaipėdos Krašto Statuto aiškinimo byloje buvo paskirtas tautiniu teisėju *ad hoc*, 1938 m. „Nuolatinės Danų – Lietuvių Konsiliacijos komisijos“ nariu, kuri turėjo surasti kompromisą byloje dėl mokėjimų už geležinkelius ir tiltų statybas. Tai buvo pirmoji tokio pobūdžio komisija dėl biteralinių sutarčių, jos veikla buvo precedentinė ir sukėlė didelį susidomėjimą Europoje. Anot M. Romerio, tai buvo „institucija, užimanti tam tikrą funkcionalinę vietą bendroje tarptautinės taikos ir teisinės tvarkos išlaikymo priemonių sistemoje“⁸⁸⁴ Nors M. Romeris iš esmės buvo neginčijamas konstitucinės teisės autoritetas (M. Maksimaičio nuomone, „monopolistas“), tačiau jis turėjo unikalią nuomonę ir kitų teisės šakų klausimais. Minėtame Paryžiaus universitete jis skaitė tris paskaitas: „Lietuvos suvereniteto Klaipėdos kraštui juridinių garantijų sistema“, „Juridinės spragos problema Klaipėdos Statute“, „Baltijos Sąjunga ir regionalinis solidarumas“. Savo skaitytas paskaitas jis apibūdino taip: „mažiau pažįstantieji mūsų kultūrą suprato, kad tai yra „sava“, „europietiška“, lygiai kaip jos atstovas ir pats universitetas“⁸⁸⁵

Teisinių tarptautininkų mokslinis palikimas

Prof. A. Jaščenkos „Tarptautinės teisės kursas“ pasižymi gausiu medžiagos ir tarptautinės teisės literatūros panaudojimu. Jo veikalas reikšmingas tuo, kad klausimai nagrinėjami visų pirma ne teorijos, o praktinės veiklos atžvilgiu. Minėtas „Tarptautinės teisės kursas“ susideda iš dviejų dalių: pirmoji – teorinė, o antroji – atskirų konstitucinės tarptautinės teisės institutų analizė. Teorinės dalies analizė rodo, kad autorius buvo tuo metu įsigalėjusios monistinės teorijos šalininkas. A. Jaščenka tarptautinės teisės normas laikė „antvalstybinėmis“ normomis, o valstybė, anot jo, negali išsižadėti priimtų tarptautinių įsipareigojimų.⁸⁸⁶ Tarptautinės teisės subjektais jis laikė ne tik suverenas valstybes, bet ir tarptautinę žmonių sąjungą (t. y., Pasaulinę Sąjungą arba tobulesnės formos Tautų Sąjungą), valstybes (nepriklausomas ir priklausomas, atskirų federacijų nares, dominijas, protektoratus), įvairias tarptautines organizacijas, kurios pagal tarptautinę teisę turi juridinio asmens statusą (komisijas, administracines unijas, bažnyčias) ir netgi individus. Matome, kad profesorius savo pažiūras grindžia tuo metu moderniomis tarptautinės teisės teorijomis. Be to, šioje dalyje išdėstomi tarptautinės teisės šaltiniai,⁸⁸⁷ tarptautinės teisės ir jos mokslo istorija, metodai bei sistemos, modernios tarptautinės teisės literatūros apžvalga.⁸⁸⁸

⁸⁸⁴ M. Romeris. Nuolatinė konsiliacijos komisija. Teisė. 1938. Nr. 41. P. 1–9.

⁸⁸⁵ Vytauto Didžiojo universiteto žinios. K. 1936. Nr. 4. P. 106–108.

⁸⁸⁶ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 20.

⁸⁸⁷ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 36–45.

⁸⁸⁸ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 51–102.

Antrojoje dalyje A. Jaščenka suformuluoja tarptautinės teisės sąvoką: „tarptautinė teisė yra teisė vadinamojo Tarptautinio bendradarbiavimo, kuris tikriau turi būti vadinamas Pasaulinė Sąjunga (League of the World, Union Mondiale).⁸⁸⁹ Ją autorius supranta kaip nuolatinę politinę draugiją, turinčią tam tikrus organus viešosioms funkcijoms vykdyti, kartu tai viršvalstybinis konfederacijos pobūdžio darinys (ar nepanašu į dabartinę ES – *aut. past.*), kuris apima visą žmoniją. Aišku, sutikti su A. Jaščenkos nuomone sunku, nes mūsų aptariamuju laikotarpiu apie kažkokį viršvalstybinį darinį kalbėti būtų netikslu, juo labiau apie visų valstybių paklusimą vienai teisinei tvarkai. Būdamas monistinės teorijos šalininkas, profesorius valstybių pripažinime buvo konstitucinės pripažinimo teorijos šalininkas (palaikė H. Triepelį, D. Anzilloti, L. Openhaimą). Šiuo atveju jis buvo nuoseklus Pasaulinės Sąjungos idėjos palaikytojas. A. Jaščenka atmetė tarptautinėje teisėje prigimtinės teisės doktrinos šalininkų teorijas: „tarptautinė teisė remiasi ne prigimtinėmis pirmąkštėmis valstybių teisėmis ir ne kiekvienos valstybės sutikimu, o normomis, kurios dominuojančios Pasaulinės Sąjungos narių dalies yra pripažintos privalomomis“, tuo būdu pasireikšdamas kaip nuoseklus teisinio pozityvizmo šalininkas. Kartu A. Jaščenka nagrinėja tarptautinės valdžios funkcijų klausimus, tarptautines sutartis ir tarptautinės teisės kodifikaciją, karo problemas ir ginčų sprendimą tarptautinėje teisėje, tarptautines organizacijas (Tautų Sąjungą, Nuolatinį Tarptautinio Teisingumo Tribunolą, Tarptautinę Darbo Organizaciją). Kurso priedėlyje pateiktas Pasaulinės Sąjungos sudėties klausimas (nagrinėjamos Europos, Amerikos, Azijos, Ramiojo vandenyno valstybių tarptautinės teisės problemos apie 70 valstybių). Lietuvai čia paskirta nemažai vietos. Nurodyta susisteminta literatūra, o ypač rūpestingai surinkta literatūra dėl Vilniaus klausimo.⁸⁹⁰ Nepaisant kai kurių trūkumų, prof. A. Jaščenkos „Tarptautinės teisės kursas“ buvo naudingas ne tik akademinėi visuomenei, bet ir visiems, kurie tuo metu domėjosi dar mažai diskutuojamais Lietuvos tarptautinės teisės klausimais. (Beje, įdomu tai, kad universitete paruošta tarptautinės teisės programa beveik identiška atitiko knygos turinį.⁸⁹¹) Be minėto veikalų, „Teisių fakulteto darbų“ VI tome randame A. Jaščenkos straipsnį „Diplomatinių agentų civilinis teisingumas“, kuriame nagrinėjami diplomatų civilinės atsakomybės klausimai (tuo metu diplomatinis imunitetas nuo civilinės atsakomybės buvo reguliuojamas tarptautinės teisės papročiu).⁸⁹² Kaip mokslo populiarinimo straipsnį reikėtų laikyti 1929 m. mėnesiniame kultūros žurnale „Vairas“ išspausdintą profesoriaus straipsnį „Diplomatinė pasaulinės sąjungos organizacija“. Deja, A. Jaščenkos mirtis neleido jam įgyvendinti tikslų – parengti planuose buvusių administracinės, privatinės, ekonominės tarptautinės teisės kursų leidinių.

Kitas ne mažiau svarbus darbas, nusakantis universiteto teisininkų tarptautininkų pažiūras, erudiciją, jų analizuojamų problemų svarbą ir gerą tuometinės tarptautinės teisės literatūros žinojimą, siejamas su universiteto auklėtinium, vieninteliu Universitete apgynusiu tarptautinės teisės daktaro disertaciją, dr. D. Krivicku. Jo disertacijos tema – „Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunolas“, kurios pagrindu 1935 m. buvo išleista monografija.⁸⁹³

⁸⁸⁹ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 105

⁸⁹⁰ A. Jaščenka. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931. P. 563–573

⁸⁹¹ 1931/1932 m. Teisių fakulteto programos. Nr. 9. Ord. prof. A. Jaščenka. Tarptautinė teisė. K. 1931.

⁸⁹² A. Jaščenka. Diplomatinių agentų civilinis teisingumas. Teisių fakulteto darbai. VI tomas. K. 1932. P. 589–600.

⁸⁹³ D. Krivickas. Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunolas. K. 1935. P. 453.

Klausimo svarbai apibūdinti labai tiktų autoriaus žodžiai: „[g]yvendami tarpe didžiųjų galybių, mes galėsime išsilaikyti ir laisvai atsikvėpti, kada tarptautiniuose santykiuose įsigalės mintis spręsti tarptautinius konfliktus ne savivalbos būdu – karu, o sudėjus argumentus ant Themis svarstyklių“.⁸⁹⁴ Šią monografiją sudaro dvi dalys – istorinė ir analitinė. Istorinėje dalyje autorius pateikia tezę – tarptautinio teisingumo raida atitinka vidaus teisingumo organizavimo, teikimo ir vykdymo raidą. Analizuodamas vidaus teisingumą, jis daro išvadą, kad vidaus teisingumas pirmiausiai pasireiškė savivalbos metodu, vėliau atsiranda privatinis reglamentuotas teisingumas, kol galų gale valstybė imasi teisingumą organizuoti, teikti ir vykdyti. D. Krivickas įrodo, kad tarptautinio teisingumo vykdymas taip pat prasidėjo savivalbos metodu (karu), tik vėliau atsiranda laisvųjų arbitražo sistema ir tarptautinis *album iudicum* (1899 m. Hagos konvencijos įsteigtas Arbitražo Teismas). Arbitražo atgimimui naujaisiais laikais tiesioginės įtakos turėjo JAV Nepriklausomybės karas, o netiesioginės – Prancūzijos Didžiosios Revoliucijos idėjos ir eilės asmenų ir draugijų veikimas (A. Gentili, W. Penn, J. Bentham, S. Mill, E. Horbny, The General Peace Convention, Ligue Internationale de la Paix et de la Liberte, American Society for the Judicial Settlement of International Disputes, Tarptautinės Teisės Institutas, Amerikos Tarptautinės Teisės Institutas). Šios dalies pabaigoje prieinama išvada, kad dėl Pirmojo Pasaulinio karo tapo aišku, jog būtina įkurti tarptautinio teisingumo teismą norint išvengti naujo karo katastrofų.

Analitinėje dalyje analizuojama NTTTT organizacija, teisėjų nepriklausomumas (D. Krivickas kritikuoja nacionalinių teisėjų dalyvavimą bylos sprendime, remdamasis fundamentaliuoju teisės principu – „niekas negali būti teisėju savo byloje“), autorius nepritaria specialių Rūmų (Darbo, Susisiekimo, Tranzito) sudarymui, nes jų veikla nepateisinama principiniu atžvilgiu ir praktika, plačiai nagrinėja NTTTT kompetenciją, tarptautinius teisės šaltinius pagal NTTTT Statuto 38 str. (pvz., jam visiškai neaiški *ex aequo et bono* sąvokos pozityvioji reikšmė), Tribunolo procedūros taisyklės palygina su arbitražo teismų procedūros taisyklėmis ir pan. Aišku, Lietuvai buvo (ir yra) svarbūs D. Krivicko samprotavimai to laikmečio Lenkijos – Lietuvos teisinio statuso aspektu. Analizuodamas NTTTT Statuto 36 str. klauzulę (išlygą), jis pastebi: „Lenkija išskyrė valstybes, kurios atsisako nustatyti palaikyti diplomatinis santykius su Lenkija... Matyt, kad Lenkija tą rezervą specialiai Lietuvai taikė. Lietuva pasirašė fakultatyvinę klauzulę be sąlygų ir rezervų, reiškia prisidėjo prie tos pat fakultatyvinės klauzulės, kur įsakmiai draudžia daryti išskyrimus tų narių ar valstybių atžvilgiu, kurios priėmė tą pačią obligaciją.“⁸⁹⁵ Vadinasi, valstybės, pasirašydamos fakultatyvinę klauzulę, negali daryti išimčių *ratione personae*, kaip tai padarė Lenkija. Apibendrinamas savo tyrinėjimus, D. Krivickas daro išvadą, kad NTTTT, neturintis privalomos kompetencijos, kuri nepriklausytų nuo šalių valios, o jo sprendimai remiasi bendru šalių sutikimu, nėra teismas tikra to žodžio prasme. Tačiau skirtingai nuo arbitražo teismų NTTTT yra pastovus organizacine prasme, išsiskiria teisiniu metodu ir iš jo išėinančia teisinės atsakomybės dvasia.

Apibendrinant norėtusi pažymėti, kad D. Krivickas kaip ir kiti Lietuvos teisininkai tarptautininkai savo darbui panaudojo didžiulį dokumentų, NTTTT sprendimų, įvairių veikalų ir straipsnių kiekį. Tai jam leido išsamiai, įvairiapusiškai, kritiškai žiūrėti į nagrinėjamą problemą.

⁸⁹⁴ D. Krivickas. Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunolas. K. 1935. P. 7.

⁸⁹⁵ D. Krivickas. Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunolas. K. 1935. P. 269.

1934 m. gegužės 5 d. D. Krivickas VDU Teisės fakultetui pateikė habilitacijos darbą: „Klaipėdos krašto teisinė būklė Lietuvos konstitucinės teisės sistemoje pagal 1924 m. Statutą“.⁸⁹⁶ Jame autorius pabandė išsiaiškinti, kokia iš tikrųjų yra Klaipėdos krašto teisinė būklė Lietuvos konstitucinės teisės sistemoje pagal 1924 m. Statutą, nes minėtu klausimu buvo parašytas ne vienas darbas. Daug medžiagos davė NNTT Klaipėdos Statuto interpretacijos byla, buvo pasirodę įvairiausių teorinių koncepcijų (vieni Klaipėdos kraštą laikė nesuverenine valstybe, o pačią Lietuvą valstybių valstybe, kiti – valstybės fragmentu, tretį – Lietuvos mandatu ir pan.). Išnagrinėjęs įvairias teorijas atstovaujančius autorius (A. Eismen, G. Jellinek, O. Martens, L. Lawrence, L. Openheim, P. Fauchille ir kt.), D. Krivickas konstatuoja, kad „tarptautiniu atžvilgiu mes turėsime vientisą valstybę tada, kai tarptautinėje bendruomenėje valstybė turės išimtiną reprezentacijos teisę santykiuose su kitomis valstybėmis.... Vadinasi, Lietuva yra vienišas valstybė, kadangi tik jai išimtinai priklauso tarptautinė reprezentacija.... Klaipėdos kraštas tiek tikslo atžvilgiu, kuriam jis buvo sudarytas, tiek savo autonominės kompetencijos atžvilgiu sudaro tam tikrą valstybės decentralizacijos tipą, kuris bendroji gradacijoje stovi tarp savivaldybės ir federacijos nario – valstybės. Du principai dominuoja Klaipėdos autonomijoje: efektyvus suverenumo veikimas ir Statuto suteiktą autonominių teisių garantiją“.

Dr. D. Krivickas bendradarbiavo Lietuviškos enciklopedijos leidyboje (paruošta informacijos tarptautinės teisės klausimais). Lietuvos teisininkų draugijos leidžiamame teisės mokslų ir praktikos laikraštyje „Teisė“ sutinkame ne vieną jo komentarą, recenziją. Jis išsamiai nušviečia NNTT išspręstas bylas, nes kaip URM juriskonsultas dalyvavo Lietuvos pozicijų gynime ir prisidėjo prie sėkmingo valstybės interesų apgynimo.⁸⁹⁷ Be minėtų veikalų, D. Krivickas 1959 m., jau būdamas išeivijoje, išleido Molotovo-Ribentropo paktui skirtą knygą „1939 Sovietų-Vokietijos paktas ir Lietuva“ („Soviet–German Pact of 1939 and Lithuania“). 1989 m. pasirodė dar vienas šių temų nagrinėjantis jo leidinys: „1939 Molotovo Ribentropo paktas: Teisiniai ir politiniai padariniai“ („The Molotov Ribbentrop Pact of 1939: Legal and Political Consequences 1989“).⁸⁹⁸

Kiek mažiau mums žinomas doc. T. Petkevičiaus mokslinis palikimas. Daug dirbdamas valstybės tarnyboje, Žemės ūkio banke, konsultuodamas URM svarbiausiose tarptautinėse bylose, T. Petkevičius prisidėjo prie tarptautinės teisės plėtojimo kaip praktikas. 1932 m. „Teisių fakulteto darbų“ VI tome išdėstyta jo nuomonė apie Klaipėdos krašto Statuto vykdymo priežiūrą.⁸⁹⁹ Pasinaudodamas Lietuvos Valstybės Konstitucijos nuostatomis, Klaipėdos krašto konvencija, Klaipėdos Krašto Statutu, Vokietijos, Šveicarijos konstitucijomis ir tų valstybių praktika, pasiremdamas prancūzų teisininkais konstitucionalistais Hauriou, Esmein ir vokiečių teisininku J. Hatshek jis daro išvadą, kad Lietuvos Vyriausybė turi teisę vykdyti Klaipėdos krašto organų veiklos priežiūrą, o pastariesiems nevykdant teisės aktais nustatytų pareigų, imtis reikiamų priemonių.⁹⁰⁰ Tokia docento nuomonė buvo patvirtinta 1932 m.

⁸⁹⁶ D. Krivickas. Klaipėdos krašto teisinė būklė Lietuvos konstitucinės teisės sistemoje pagal 1924 m. Statutą. K. 1940.

⁸⁹⁷ D. Krivickas. Lietuvos – Estijos byla Hagos Tribunole dėl Panevėžio Saldutiškio geležinkelio. Teisė. 1939. Nr. 45. P. 1–12. Nr. 46. P. 135–143.

⁸⁹⁸ V. Andriulis. Visuotinė lietuvių enciklopedija. V. 2001. T. 11.

⁸⁹⁹ T. Petkevičius. Klaipėdos krašto Statuto vykdymo priežiūra. Teisių fakulteto darbai. VI tomas. K. 1932. P. 601–619.

⁹⁰⁰ T. Petkevičius. Klaipėdos krašto Statuto vykdymo priežiūra. Teisių fakulteto darbai. VI tomas. K. 1932. P. 602; 615 – 619

rugpjūčio 11 d. NTTTT priimtame Klaipėdos Krašto konvencijos ir Statuto aiškinimo bylos sprendime.

Tarptautinės teisės mokslo raida Lietuvos politinių problemų akivaizdoje

Reikia pažymėti, kad tarptautinės teisės mokslo raidą 1918–1940 m. Lietuvoje sieti vien su Universiteto teisininkais tarptautininkais būtų neteisinga. Šaltinių analizė parodė, kad tarptautinės teisės mokslo srityje darbavosi ir teisininkai praktikai. Neturėdami galimybės apžvelgti jų pažiūrų, paminėsime tik kai kuriuos, mūsų nuomone, svarbiausius momentus.

Teisinių tarptautininkų tyrinėjimai buvo susiję su tuo metu aktualiausiomis problemomis. Neabejotinai vertas dėmesio dr. Giršos (Grigo) Rutenbergo straipsnis, nagrinėjęs valstybės kaip tarptautinės teisės subjekto susikūrimo ir pripažinimo klausimus: „Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, susikūrimas ir pripažinimas tarptautinės teisės šviesoje“.⁹⁰¹ Neabejotinai įdomus šia tema parašytas straipsnis „Tarptautinė teisė ir mažosios valstybės“.⁹⁰²

Kita svarbi ir Lietuvai aktuali tema – Klaipėdos krašto teisinis statusas. Visą Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpį tai buvo viena aktualiausių Lietuvos tarptautinės politikos problemų. Šiuo klausimu pasisakė beveik visi Lietuvoje tuo metu gyvenę teisininkai tarptautininkai: M. Ansysas, D. Krivickas, T. Petkevičius, J. Robinzonas, L. Natkevičius, vokiečių teisininkas R. Volsonokas. Kapitalinis ir pats vertingiausias darbas lietuvių kalba yra dviejų tomų advokato Jokūbo Robinzono „Klaipėdos krašto konvencijos komentaras“.⁹⁰³ Leidinio autorius surinko ir išstudijavo viską, kas iki komentaro pasirodymo laiko buvo išspausdinta pasaulinėje literatūroje Klaipėdos krašto klausimu. J. Robinzonas drąsiai polemizuoja su kitaip manančiais autoriais, kritikuoja juos, atremia jų tezes. Interpretuodamas tekstą svarbiausiais tarptautinės teisės klausimais, jis pasinaudoja doktrina (teritorijos cesija, suvereniteto perleidimas, autonomija, statusas ir kt.). Tai suteikia komentarui rimto mokslinio darbo pobūdį.

Nė kiek nemažiau dėmesio teisininkai tarptautininkai skyrė Lietuvos ir Lenkijos santykiams. Palaikoma Santarvės valstybių (jos vylėsi, kad šiame regione Lenkija užims carinės Rusijos vietą), Lenkija ne tik okupavo Vilniaus kraštą, bet ir išstisus du dešimtmečius vykdė priešišką Lietuvai politiką (pvz., Lietuvos, skirtingai negu kitų Baltijos valstybių, pripažinimo klausimas, skundai prieš Lietuvos valstybę Tautų Sąjungoje, bylos NTTTT ir pan.). Natūralu, kad nepriklausomos Lietuvos politikai ir teisininkai šį neteisėtą okupacijos klausimą kėlė ne tik tarpvalstybinėse konferencijose, bet ir gynė valstybės teisėtus reikalavimus NTTTT. Lietuvos pozicija šiuo klausimu aiškiai išdėstyta L. Natkevičiaus daktaro disertacijoje⁹⁰⁴ ir straipsniuose.⁹⁰⁵ Apie sprendimą NTTTT išleista dviejų dalių studija „Lietuvių Lenkų byla

⁹⁰¹ G. Rutenbergas. Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, susikūrimas ir pripažinimas tarptautinės teisės šviesoje. Teisė. 1927. Nr. 11. P. 35–51. 1927. Nr. 12. P. 28–63. (Straipsnis parengtas pagal jo apie 1922 m. Rygoje apgintą disertaciją „Pabaltės valstybės ir tarptautinė teisė“).

⁹⁰² G. Rutenbergas. Tarptautinė teisė ir mažosios valstybės. Teisė. 1926. Nr. 9. P. 1–6.

⁹⁰³ J. Robinzonas. Klaipėdos krašto konvencijos komentaras. K. 1934. T. 1. P. 775, T. 2. P. 656.

⁹⁰⁴ L. Natkevičius. Aspect politique et juridique du differend Polono – Lithuanien. K. 1930. P. 355

⁹⁰⁵ L. Natkevičius. Lietuvių lenkų administracijos linija tarptautinės teisės atžvilgiu. K. 1933., L. Natkevičius. La ligne administrative polono – lithuanienne. Paris. 1931., L. Natkevičius. Agresijos sąvokos evoliucija ir jos apibūdinimo reikšmė šių dienų tarptautinei pozityvinei teisei. K. 1934.

dėl tranzito Nemuno upynu ir Kaišiadorių – Lentvario geležinkelio ruožu⁹⁰⁶. Šią problemą akcentavo ir Lietuvos teisėtus interesus gynė anksčiau minėti autoriai (D. Krivickas, G. Rutenbergas, J. Robinzonas, A. Jaščenka ir kt.). Konsultaciją dėl Vilniaus krašto priklausymo Lietuvai pateikė Prancūzijos teisininkai tarptautininkai.⁹⁰⁷

Teisinių tarptautininkų dėmesio susilaukė ir Baltijos šalių teisės problemos. Pažymėtini G. Rutenbergo straipsniai,⁹⁰⁸ J. Robinzono darbai tarptautinės privatinės, civilinės ir baudžiamosios teisės srityje,⁹⁰⁹ D. Krivicko publikacija.⁹¹⁰

Atskirai verta paminėti ir tai, kad G. Rutenbergas 1931 m. išleido specialiai ir populiariai parašytą knygėlę Lietuvos mokiniams „Tautų Sąjunga“.⁹¹¹ Jos tikslas – supažindinti Lietuvos jaunąją kartą ne tik su pačia Tautų Sąjungos idėja, bet ir su jos organizacija bei reikšme pasaulinės taikos išsaugojimui.

Galima būtų kalbėti apie dar ne vieną tarptautinės teisės mokslo srities darbą, kurį su dideliu entuziazmu, milžiniškomis valios pastangomis, pasiaukojimu ir ypač aiškiai išreikštu patriotizmo jausmu per nepilnus du dešimtmečius atliko straipsnyje minėti Universiteto mokslininkai, teisininkai praktikai. Žavimės jų erudicija, minties platumu ir noru, kad pasaulio tautos, nepriklausomai nuo jų dydžio, gyventų taikoje ir santarvėje. Deja, aišku ir tai, kad jų mokslinis palikimas ir įtaka Lietuvos tarptautinės teisės mokslui dar nesulaukė reikiamo pripažinimo ir įvertinimo.

IŠVADOS

1. Literatūros analizė parodė, kad tarptautinės teisės studijų klausimams nagrinėjamu laikotarpiu daug dėmesio skyrė teisės istorikai, pastaraisiais metais pasirodė keletas publikacijų tarptautiniuose žurnaluose. Deja, dauguma jų tėra informacinio pobūdžio leidiniai. Autoriai pasigenda atliktos didesnės mokslinės analizės šioje srityje.
2. Nagrinėdami tarptautinės teisės studijų situaciją aptariamuoju laikotarpiu, autoriai nustatė, kad pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės atgavimo metais būta nemažų problemų ne tik ruošiant teisininkus tarptautininkus, bet ir apskritai visame teisės studijų procese. Viena jų – didžiulis patyrusių lietuvių dėstytojų, teisininkų praktikų trūkumas naujai susikūrusioje valstybėje.
3. 1922 m. Kaune įsteigta Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universitete tarptautinės teisės kursą dėstė išeivis iš Rusijos prof. A. Jaščenka, vėliau jį pakeitė Universiteto

⁹⁰⁶ Lietuvių Lenkų byla dėl tranzito Nemuno upynu ir Kaišiadorių – Lentvario geležinkelio ruožu. K. 1931. D. 1. P. 221. D. 2. P. 125.

⁹⁰⁷ A. N. Mandelstam. E. L. Le Fur. A. de Lappradelle. The Vilna Qestion. 1929.

⁹⁰⁸ G. Rutenbergas. Lietuvos, Latvijos ir Estijos neutralumo ir neutralizacijos problema teisės atžvilgiu. Teisė. 1934. Nr. 25. P. 61–74.; G. Rutenbergas. Lietuvos neutralumo įstatymas tarptautinės teisės šviesoje. Teisė. 1939. Nr. 46. P. 61–74.

⁹⁰⁹ J. Robinzonas. Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencija dėl vykdymo civilinių bylų sprendimo. Teisė. 1936. Nr. 36. P. 331–357.; J. Robinzonas. Iš Lietuvos tarptautinės ir tarpsritinės baudžiamosios teisės. K. 1936.; J. Robinzon. Baltijskaja juridičeskaja unija. K. 1937.

⁹¹⁰ D. Krivickas. Lietuvos – Estijos byla Hagos tribunole dėl Panevėžio Saldutiškio geležinkelio. Teisė. 1939. Nr. 45. P. 1–12. P. Nr. 46. P. 135–143.

⁹¹¹ G. Rutenbergas. Tautų Sąjunga. K. 1931.

- absolventai D. Krivickas, T. Petkevičius. D. Krivickas vienintelis Universitete apgynė daktaro disertaciją iš tarptautinės teisės „Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunalas“.
4. Teisinių tarptautinių veikla neapsiribojo vien Universitetu. A. Jaščenka rašė straipsnius populiariuose leidiniuose, parengė didelės apimties mokslinį leidinį „Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas. Tarptautinė konstitucinė teisė“. D. Krivickas kaip Užsienio reikalų ministerijos juriskonsultas dalyvavo ne vienoje su Lietuva susijusioje tarptautinėje byloje, taip pat mūsų valstybei itin svarbiose politinėse konferencijose 1938–1939 m. T. Petkevičius ėjo atsakingas pareigas valstybės tarnyboje. Jiems prisidedant buvo laimėtos beveik visos bylos Nuolatiniam Tarptautinio Teisingumo Tribunole.
 5. Tarptautinės teisės kursas Universitete buvo dėstomas VII – VIII semestruose. Teisininkai tarptautininkai per du Pirmosios Lietuvos Respublikos gyvavimo dešimtmėčius paruošė nemažą būrį tarptautinės teisės specialistų, kurie papildė Lietuvos diplomatinę bei valstybės tarnybą. Studentų diplominiai darbai buvo skirti tuo metu pačioms aktualiausioms Lietuvos politinėms problemoms nagrinėti.
 6. Universitete paskaitas tarptautinės teisės klausimais skaitė Paryžiaus universiteto teisės profesoriai F. Oliver – Martin, E. L. Le Fur, žinomas Lietuvos teisių gynėjas ir advokatas Hagos tribunole, Berno arbitražo teisme ir konsiliacijos komisijoje A. N. Mandelštas, teisininkas ir diplomatas L. Natkevičius. Be to, vienas kvietinis lektorius iš užsienio šalių, skaitęs tarptautinės teisės paskaitas. Autoriams nėra žinoma, ar Lietuvos teisininkai tarptautininkai yra dėstę užsienio universitetuose.
 7. Tarptautinės teisės mokslą sieti vien tik su studijomis Universitete ir Universiteto teisininkais tarptautininkais būtų neteisinga. Literatūros analizė leidžia daryti išvadą, kad teisinių praktikų tarptautinių problemų tyrimai buvo susiję su tuo metu aktualiomis Lietuvos valstybei politinėmis problemomis: Lietuvos valstybės susikūrimu pagal tarptautinę teisę (dr. G. Rutenbergas), Klaipėdos krašto teisiniu statusu (M. Ansysas, D. Krivickas, T. Petkevičius, J. Robinzonas, L. Natkevičius, vokiečių teisininkas R. Volsonokas), Lietuvos ir Lenkijos santykių tarptautiniu įvertinimu (D. Krivickas, G. Rutenbergas, J. Robinzonas, A. Jaščenka ir kt.), Baltijos šalių teisės problemomis (dr. G. Rutenbergas, D. Krivickas, J. Robinzonas).

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. 1931/1932 m. Teisių fakulteto programos. Nr. 9. Ord. prof. A. Jaščenka. Tarptautinė teisė. K. 1931.
2. Andrašūnas, A. Tarptautinis valstybių ir vyriausybių pripažinimas. LCVA. 1936. F. 12-1105.
3. Andriulis, V., Maksimaitis, M. ir kt. Lietuvos teisės istorija. V. 2002.
4. Autoreferatas.
5. Baltic Yearbook of International Law. Volume 7. 2008.
6. Baltic Yearbook of International Law. Volume 11. 2011.
7. Biržiška, M. Senasis Vilniaus universitetas 1579-1842 m. Vardų ir raštų atranka. V. 1940.
8. Bučnytė, M. Tarptautinės teisės mokslo raida Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais. Magistro baigiamasis darbas. 2010.
9. Dainauskas, J. Tarptautinė policija. LCVA. 1933. F. 12-1119.
10. Finkelštains, O. Tarptautinė privatinė teisė Lietuvoje. LCVA. 1926. F. 72-494.

11. Gaurylius, J. Baltijos santarvė. LCVA. 1936. F. 12-1108.
12. Gylienė, L. Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis. K. 1993.
13. Janulaitis, A. Apie p. Jaščenkos kandidatūrą į Lietuvos univ. profesorius. Lietuvos žinios. 1924. Nr. 239.
14. Jaščenka, A. Diplomatinė agentų civilinis teisingumas. Teisių fakulteto darbai. VI tomas. K. 1932.
15. Jaščenka, A. Tarptautinės teisės kursas. Pirmasis tomas: Konstitucinė tarptautinė teisė. K. 1931.
16. Kacas, I. Taikinamoji procedūra Tautų Sąjungoje. LCVA. 1933. F. 12-1113.
17. Kareckas, K. Mažumų teisės ir Tautų Sąjunga. LCVA. 1929. F. 54-11.
18. Krivickas, D. Klaipėdos krašto teisinė būklė Lietuvos konstitucinės teisės sistemoje pagal 1924 m. Statutą. K. 1940.
19. Krivickas, D. Lietuvos – Estijos byla Hagos Tribunole dėl Panevėžio Saldutiškio geležinkelio. Teisė. 1939. Nr. 45-46.
20. Krivickas, D. Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Tribunalas. K. 1935.
21. Kūris, P. Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimas ir tarptautinė teisė. Teisės problemos. 1998. Nr. 1.
22. Lapinskas, L. Balkanų santarvė. LCVA. 1926. F. 12-116.
23. Levinsinas, Ch. Nusiginklavimo problemos. LCVA. 1935. F. 12-1118.
24. Lietuvių Lenkų byla dėl tranzito Nemuno upynu ir Kaišiadorių – Lentvario geležinkelio ruožu. K. 1931. D. 1–2.
25. Lietuvos universitetas 1579–1803–1922. Čikaga. 1972.
26. Lietuvos universitetas. 1925 metų pavasario semestro paskaitų apžvalga. K. 1925.
27. Lietuvos universitetas. 1926 metų rudens semestro paskaitų apžvalga. K. 1926.
28. Lietuvos universitetas. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita. K. 1927.
29. Lietuvos universiteto veikimo apyskaita. 1922.02.16-1924.06.15. K. 1925.
30. Machovenko, J., Maksimaitis, M. Vilniaus universiteto teisės fakultetas 1641–2007 m. Vilniaus universiteto leidykla. 2008. P. 131–169.
31. Maksimaitis, M. Lietuvos universiteto teisių fakultetas: susikūrimas, ieškojimai ir atradimai. Teisė. 2001. Nr. 39.
32. Maksimaitis, M. Teisių mokslai. Kn. Vytauto Didžiojo universitetas ir visuomenė 1922–2002. K. 2002.
33. Mandelstam, A. N., Le Fur, E. L., A. de Lappradelle. The Vilna Question. 1929.
34. Natkevičius, L. Agresijos sąvokos evoliucija ir jos apibūdinimo reikšmė šių dienų tarptautinei pozityvinei teisei. K. 1934.
35. Natkevičius, L. Agresijos sąvokos evoliucija ir jos reikšmė šių dienų tarptautinei pozityvinei teisei. K. 1934.
36. Natkevičius, L. Aspect politique et juridique du differend Polono – Lithuanien. K. 1930.
37. Natkevičius, L. La ligne administrative polono – lithuanienne. Paris. 1931.
38. Natkevičius, L. Lietuvių lenkų administracijos linija tarptautinės teisės atžvilgiu. K. 1933.
39. Petkevičius, T. Klaipėdos krašto Statuto vykdymo priežiūra. Teisių fakulteto darbai. VI tomas. K. 1932.
40. Rukša, A. Lietuvos universitetų istorija. Čikaga. 1972.
41. Rutenbergas, G. Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, susikūrimas ir pripažinimas tarptautinės teisės šviesoje. Teisė. 1927. Nr. 11–12.
42. Rutenbergas, G. Lietuvos, Latvijos ir Estijos neutralumo ir neutralizacijos problema teisės atžvilgiu. Teisė. 1934. Nr. 25.
43. Rutenbergas, G. Lietuvos neutralumo įstatymas tarptautinės teisės šviesoje. Teisė. 1939. Nr. 46.

44. Rutenbergas, G. Tarptautinė teisė ir mažosios valstybės. Teisė. 1926. Nr. 9.
45. Rutenbergas, G. Tautų Sąjunga. K. 1931.
46. Robinzon, J. Baltijskaja juridičeskaja unija. K. 1937.
47. Robinzonas, J. Iš Lietuvos tarptautinės ir tarpsritinės baudžiamosios teisės. K. 1936.
48. Robinzonas, J. Klaipėdos krašto konvencijos komentaras. K. 1934. T. 1–2.
49. Robinzonas, J. Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencija dėl vykdymo civilinių bylų sprendimo. Teisė. 1936. Nr. 36.
50. Romeris, M. Nuolatinė konsiliacijos komisija. Teisė. 1938. Nr. 41.
51. Šarauskas, V. Lietuvos valstybės tarptautinės sutartys 1920–1926 m. LCVA. 1926. F. 154–13.
52. Tarptautinės Teisės Mokslų Draugijos surengtos paskaitos. I sąsiuvinis. K. 1933.
53. V. D. U. Kalendorius. 1934 m. rudens semestras. K. 1934.
54. V. D. U. Kalendorius. 1935 m. pavasario semestras. K. 1935.
55. V. D. U. Kalendorius. 1936 m. pavasario semestras. K. 1936.
56. Vansevičius, S. Teisės fakulteto istorija. V. 1977.
57. VDU Kalendorius. 1939 m. pavasario semestras. K. 1939.
58. VDU Kalendorius. 1939 m. rudens semestras. K. 1939.
59. VDU žinios. 1937. Nr. 1–5.
60. Vilniaus universiteto istorija 1579-1994. V. 1994.
61. Visuotinė lietuvių enciklopedija. V. 2001.
62. Vytauto Didžiojo universitetas. 1930-1931 mokslo metais. K. 1931.
63. Vytauto Didžiojo universiteto penkių veikimo metų apyskaita. K. 1933.
64. Vytauto Didžiojo universiteto žinios. K. 1936. Nr. 4.
65. Vytauto Didžiojo universiteto žinios. K. 1937.
66. Zovė, J. Jūrų teisė. LCVA. 1936. F. 12-1130.

SUMMARY

THE REVIEW OF THE ACADEMIC AND SCIENCE WORK OF THE INTERNATIONAL LAWYERS OF UNIVERSITY OF LITHUANIA (FROM 1930 VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY)

This article examines the scientific, educational and political work of the international lawyers of the University of Lithuania (Lithuanian: Lietuvos universitetas, from 1930 Vytautas Magnus University (Lithuanian: Vytauto Didžiojo universitetas) ord. prof. A. Jaščėnka, doc. dr. D. Krivickas and dr. T. Petkevičius during the period of the First Republic of Lithuania, the biographies of the lawyers are presented as well. The authors are mainly concerned on the organizing of the studies of the international law, the timetables of the lectures, the diploma thesis of the students, the visits of the international law specialists from other countries and their lectures in the university. The significant part of the article is dedicated to the lawyers who were working in dealing with the relevant political problems between Lithuania and other countries at that time. In order to better understand the position of the international law in the university studies, a brief digression is made to introduce the tradition of the international law scholarship in Lithuania from 17th century to 1832. Moreover, the authors of the article give a short analysis of the works of the international lawyers during the period of the First Republic of Lithuania which are dedicated to the political problems of Lithuania. The authors exploring the topic have used various sources, including the publications

of international lawyers, the research of the history of law, the material from the archives, the various literature of the law science, the decisions of the courts, the encyclopaedias, the accounts and documents published by University of Lithuania (Vytautas Magnus University), the timetables of the lectures and the memories of the contemporaries. The chronological boundaries of this article are from 1918 until 1944. In the conclusion authors agree that there is still a high demand for a deep analysis of the work of the Lithuanian international lawyers in the future.

KEYWORDS

International lawyers, international law, The First Republic of Lithuania, University of Lithuania (Vytautas Magnus University).